

Cūkkopības nozare Latvijā – maza, bet pašpietiekama

Latvijas Cūku Audzētāju asociācijas valdes locekle Dzintra Lejniece ir pārliecināta, ka nozare pastāvēs un attīstīsies.

Lidija Kirillova

Cūkgaļa Latvijā paliek arvien dārgāka, kāpēc Lietuvas veikalos tā ir lētāka? Āfrikas cūku mēra dēļ tikšot izkautas visas cūkas? Eiropas Savienībā krīze cūkkopības nozarē esot mākslīgi radīta, lai ievestu produkciju no citiem kontinentiem. Šādi un līdzīgi jautājumi, kā arī konspiratīvas teorijas sabiedrībā uzvirmo ik pēc laika. Protams, ka tēma ir svarīga, jo latviešiem vienmēr ir garšojuši cūkas cepesī, desas un sezonālie šašliki. Lai noskaidrotu, kur te patiesība un kur maldi, “Vietējā Latgales Avīze” aicināja uz sarunu Latvijas Cūku Audzētāju asociācijas valdes loekli DZINTRU LEJNIECI.

Biodrošībai jāklūst par rutīnu

Jau vairāk nekā desmit gadus nozare dzīvo stresā, kura pamatcēlonis ir Āfrikas cūku mēris. Ik nedēļu Pārtikas un veterinārais dienests (PVD) ziņo par mednieku un iedzīvotāju atrastām beigtām mežacūkām, kuras bijušas inficētas. Joprojām ir gadījumi, kad vīruss skāris arī mājas cūku novietnes. Jaunākā PVD informācija liecina, ka pagājušajā nedēļā mēris konstatēts 34 mežacūkām Tukuma, Saldus novadā un Augšdaugavas novadā. Lūk, ko par situāciju saka Dzintra Lejniece.

«Situācija nav uzlabojusies, tā viļņveidīgi atkārtojas jau vienpadsmit gadus. Pašlaik atkal esam pīķa augšā, jo valstī ievērojami palielinājusies mežacūku populācija. Dabas pētnieki ir pierādījuši, ka šie dzīvnieki reproducē sevi ļoti ātri. Tas nozīmē, ja populācija mežā netiek atbilstoši situācijai saprātīgi menedžēta, cūkas strauji vairojas. Tam palīdz arī klimatiskie apstākļi ar siltajām bezsniega ziemām un labā barības bāze laukos. Inficēto mežacūku līķi reizēm tiek atrasti ļoti tuvu pie fermām. Risks šobrīd ir ļoti augsts, to apliecina pēdējie uzliesmojumi. Tādi šogad bijuši jau 11, tajā skaitā divi no tiem lielās komerciālās fermās. Esam zaudējuši 28 330 mājas cūkas, kas bija jāiznīcina Āfrikas cūku mēra dēļ. Tas ir lielākais skaits kopš 2014. gada.

Nozares cilvēki ir ļoti noguruši, jo vienpadsmit gadus dzīvot trauksmes situācijā ir grūti. Biodrošības prasības jāievēro nepārtraukti – 24 stundas diennaktī 365 dienas gadā. Katra mazākā klūme uzņēmumam var beigties ar traģēdiju. Vislieliskākais biodrošības pasākumu plāns būs nulles vērts, ja netiek ievērots, prasībām jāklūst par ikdienas rutīnu.

Runājot par nākotni, klusībā ceru, ka nedaudz palīdzēs žogs, ko būvē uz robežas ar Krieviju un Baltkrieviju. Tas apturēs dzīvnieku migrāciju. Starp citu, Beļģija, Čehija un Zviedrija ar cūku mēri tika galā. Mūsu uzdevums ir izskaust vīrusu valsts iekšienē, ievērojami samazinot mežacūku populāciju. Diemžēl pašlaik mēris ir daudz ātrāks par mūsu medniekiem.

28 tūkstoši likvidēto mājas cūku, protams, ietekmēja cūkgaļas tirgu Latvijā, jo dzīvnieki nāca no specializētajām nobarojamo cūku novietnēm. Taču ietekme bija īstermiņā, jo tirgus aizpildījās ar importu. Par laimi, slimība nav skārusi fermas ar vaislas ganāmpulku, kā tas notika pie igauņiem.

Kopumā Baltijas tirgus Āfrikas cūku mēra dēļ ir nopietni ietekmēts. Tā kā esam daļa no kopējā Eiropas tirgus, nav problēmu 24 stundu laikā atvest svaigu atdzēsētu cūkgaļu, lai patērētāji nejustu iztrūkumu.»

Dzintra Lejniece uzsver, ir jādzīvo tālāk, jāievēro biodrošība, jāsadarbojas ar PVD, medniekiem, Valsts Meža dienestu.

Baltija dzīvo pēc Vācijas biržas cenām

Zemkopības ministrijas nesen publicētajā informācija liecina, ka Latvijā cūkgaļas cena šogad augustā bija 203,58 eiro par 100 kilogramiem, kas ir par 3 % mazāk nekā jūlijā un par 8,1 % mazāk nekā 2024. gada augustā. Vienīgi Polijā cena mēneša laikā augusi par 1,7 %. Cilvēku sarunās gan dzird, ka Lietuvā veikalos cūkgaļas cena esot «nu, dikti lētāka». Kāda patiesība ir situācija cūkgaļas tirgū un kā lietuviešiem izdodas saražot lētāk?

«Manā rīcībā nav informācijas, ka pie kaimiņiem cūkgaļa būtu ievērojamāki lētāka. Tirgus cena iet soli soli, jo Baltijas valstis strādā pēc Vācijas biržas cenām, kas gan kāpj, gan krīt. Tā kā Baltijā nesaražo cūkgaļu simtprocentīgi no nepieciešamā daudzuma, esam atkarīgi no situācijas Eiropas tirgū. Jā, cūkgaļas cena šobrīd krīt diezgan strauji. To pagājušajā nedēļā pārrunājām arī Briselē tikšanās laikā ar ekspertiem un kolēģiem no citām valstīm. Iemesls ir septembrī uzliktais Ķīnas ievadumtarifs cūkgaļai. Dažādām Eiropas valstīm tas gan ir atšķirīgs, tomēr kopumā ietekme ir jūtama. Ar kolēģiem vienojāmies, ka jāspiež uz Eiropas Komisiju, ir jābūt instrumentiem, kā mēs varētu savus ražotājus pasargāt. Tas patiesībā ir smalks tirdzniecības karš, kam ir saistība ar elektroautomobiļiem no Ķīnas. Notiek tarifu spēles starp Eiropas Savienību un Ķīnu, kur šajā gadījumā cieš cūkkopības nozare. Ir arī citi kariņi, par lizīnu, neaizvietojamajām aminoskābēm, soju, kam auguši muitas tarifi. Līdz ar to mūsu cūku audzētājiem arī augušas izmaksas.»

Valsts atbalsts un pievienotās vērtības nodoklis

«Latvijā nozarei ir valsts atbalsts ciltisdarbam. Esam pateicīgi, jo tas palīdz noturēties virs ūdens. Kad bija ļoti smagi gadi, tas bija kā glābšanas salmiņš, lai nenāktos izkaut ģenētisko materiālu – sivēnmātes. Latvijā pārsvarā tiek strādāts ar Landras, Jorkšīras šķirnēm un šo šķirņu krustojumiem. Rezultātā tiek panākta gaļas kvalitāte, kādu pieprasa pircēji. Turklāt praktiski visā Eiropā tā ir līdzīga, lai gan reģionāli var atšķirties. Vēlme pēc biežāka spēķīša pastāv, piemēram, Latgalē ir viena novietne, kur joprojām audzē Latvijas baltās šķirnes cūciņas, tām spēķītis ir biežākā kārtā. Tomēr tirgū valda vienkāršs nosacījums – ja būs pieprasījums, būs arī piedāvājums. Speķa cienītājiem nebūt nav jāmeklē kādas īpašas šķirnes cūkas. Nedaudz pamainot standartus, tas ir, realizējot nevis 90 līdz 100 kilogramus, bet 120 kilogramus smagus nobarojamus dzīvniekus, iegūstama biežāka zemādas tauku kārtā. Rodas ekonomiskais ieguvums gan audzētājam, gan pārstrādātājam, gan arī pircējam.

Kas attiecas uz pievienotās vērtības nodokļa (PVN) samazināšanu, tad esam par jebkuru samazinājumu, jo īpaši pārtikai. Taču nesenais paziņojums, ka nākamajā gadā būtiskākajiem pārtikas produktiem PVN tiks samazināts, iekļaujot sarakstā tikai putnu gaļu, ir pilnīgi nesaprotams. Tradicionāli Latvijā iedzīvotāji vairāk patērē cūkgaļu. Ja valdībai ir patiesa vēlme rūpēties par saviem iedzīvotājiem, tad PVN būtu jāsamazina pilnīgi visai gaļai, lai nebūtu diskriminācijas, kādu proteīna veidu cilvēki ģimenē izmanto. Ja visi šajā ķēdē iesaistītie būtu godprātīgi, tad, protams, samazinātajam PVN būtu pozitīva ietekme uz iedzīvotāju maciņiem. Līdz ar to cilvēkiem mazāk vajadzētu tērēt pārtikai, bet naudu varētu izmantot citām vajadzībām.»

Pašpietiekama starp citām nozarēm

Jautāta par cūkkopības nozares piensumu valsts kopējā tautsaimniecības groziņā, Dzintra Lejniece saka: «Esam pašpietiekami. Mēs neesam atbalstatkarīgi, bet spējam dot piensumu ekonomikai, piemēram, 2023. gadā nozare valsts kasē iemaksāja aptuveni 15 miljonus eiro. Tas ir pozitīvi vērtējams lielums. Kāds no mūsu asociācijas biedriem bija aprēķinājis, ka nodokļos samaksājis 30 eiro no katras izaudzētās un nokautās cūkas.

Zemkopības ministrijā mūs sadzird, ieklausās. Par to liecina fakts, ka mēs kā nozare darbojamies dažādās darba grupās, kur tiek prasīts nevalstisko organizāciju viedoklis. Iepriekšējā plānošanas periodā bija ļoti laba programma, kur cūkām un putniem bija atsevišķa aploksne. Tagad jau strādājam pie nākamā finanšu plānošanas perioda 2027.–2033. gadam. Ir visas iespējas panākt, lai nozarei arī turpmāk būtu labvēlīga finanšu politika.»

Efektivitāte nāks caur finanšu pratību

Jebkurā tausaimniecības nozarē viens no galvenajiem veiksmīgas saimniekošanas faktoriem ir ražošanas efektivitātes palielināšana. Kā tā panākama cūkkopībā?

«Efektivitāte un produktivitāte ir lietas, par ko jādodomā individuāli un visiem kopā. Jāizpēta un jāizanalizē izmaksu posteņi, taču pats galvenais ir finanšu pratība. Tas nav tikai skaists un moderns termins, ko pēdējā laikā bieži lietojam, tas ir instruments. Fermu īpašniekus un menedžerus esam gatavi mācīt, esam pieteikušies programmai, lai mācītu finanšu pratību. Jāsaprot, ka maldīgs ir uzskats – izmaksu samazinājums ir svarīgākais un vienīgais. Jā, ir svarīgs, bet ne vienmēr ilgtermiņā. Jāiemācās, kā gudri saimniekot un nepazaudēt naudu. Šajā ziņā ir vēl ļoti daudz darāmā.

Nesen Latvijā par šo jautājumu tika veikta aptauja, visas nozares to minēja kā vienu no galvenajiem šķēršļiem attīstībai – nepieciešams mācīt efektīvu finanšu pratību. Jāatzīst, ka pašlaik trūkst speciālistu – veterinārārstu, zootehniķu, bet arī novietņu īpašniekiem un vadītājiem jāiemācās gudri saimniekot.»

Gaļas ražošanā vieta ir visiem

Deviņdesmitajos gados, atgūstot īpašumus un sākot saimniekot patstāvīgi, daudziem likās, ka tas ir vienkārši. Laika gaitā izrādījās, ka tā vis nav. Mazās cūkkopības saimniecības pamazām tika likvidētas, jo saimniekošana izrādījās nerentabla. Ko par to saka Dzintra Lejniece?

«No kolhozu laikiem palikušas lielās fermas, uzbūvētas jaunas, tur ir liela dzīvnieku koncentrācija. Citur Eiropā vairāk ir mazās un vidējās ģimenes saimniecības. Kāpēc tā? Jāsālīdzina valstu likumdošana, kāds ir kopējais nodokļu slogs, cik draudzīgs tas ir mazajām ģimenes saimniecībām. Nevar tikpat ekonomiski ražot gaļu saimniecībā ar 20 sivēnmātēm, kā to dara saimniecībā ar 200 sivēnmātēm, kur saimniekošanas modelis ir atšķirīgs.

Latvijā vieta būtu visiem – gan lielajām specializētajām novietnēm, gan saimniecībām, kur galvenais ienākums nāk, piemēram, no graudu audzēšanas, bet cūkkopība ir izdevīga blakusnozare. Tādā gadījumā jābūt izstrādātai atbilstošai likumdošanai par mājražošanu, par tirdziņiem. Valdībai vēl jāizdara daudz mājasdarbu. Tāpēc mazo ģimenes saimniecību skaits turpina sarukt.

Latvijas Cūku Audzētāju asociācijas biedru aicinājums graudu audzētājiem ir nākt cūkkopības nozarē. Redzot, cik smagi arī graudkopjiem bijuši pēdējie gadi, esmu pārliecināta, ka risku dažādošana atmaksājas.»

Foto no LCAA arhīva

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Cūkkopības nozare Latvijā – maza, bet pašpietiekama» saturu atbild SIA «Vietējā»».

